

„Język śląski” – czyli o mieszaniu porządków

Mirosława Siuciak

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0001-9770-6605

“The Silesian Language” – On the Mixing of Orders

ABSTRACT: This article provides an overview of the complex situation surrounding ongoing efforts to legalise Silesian as a regional language. The debate on this issue is multifaceted, involving an interplay of scientific, political and social dimensions. This mixing of orders leads to a deconstruction of traditional concepts such as language and dialect. Two primary positions emerge in the academic discussion. The traditional view, grounded in linguistic arguments, classifies Silesian as a dialect of the Polish language. In contrast, the opposing view, based

on socio-political considerations, asserts that the former Silesian dialect has evolved into a language distinct from Polish. The most accurate perspective for describing the current situation seems to be an intermediate one. According to this view, Silesian, due to its rich body of literature and presence in the public sphere, has transcended the boundaries of a dialect. It now meets the criteria of a regiolect, which will continue to undergo codification and normative development – though this will be a long-term process.

KEYWORDS: dialect; regiolect; regional language; sociolinguistics; language policy.

CONFLICT OF INTERESTS STATEMENT: The author declares that there were no conflicts of interest in this study.

AUTHOR’S CONTRIBUTION: The author assumes sole responsibility for: preparing the research concept of the article, the way it is presented, developing the method, collecting and analyzing data, formulating conclusions, and editing the final version of the manuscript.

1. Wprowadzenie

Dyskusja na temat „języka śląskiego” toczy się od 20 lat. Jej bezpośrednim impulsem stało się uchwalenie w styczniu 2005 roku *Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (dalej: Ustawa), w której za język regionalny uznano kaszubski. Wywołało to protesty wielu środowisk na Górnym Śląsku, historycznym regionie z wyraźnie zaznaczającą się tożsamością oraz pewną odmiennością kulturową i językową, a to z kolei przyczyniło się do pogłębionej refleksji nad istotą wprowadzonej przez ustawodawstwo Unii Europejskiej kategorii prawnej *język regionalny*. Wzbudziło też autentyczny ruch społeczny dążący do upowszechnienia mowy śląskiej w życiu publicznym, w środkach przekazu oraz do stworzenia kanonu śląskich tekstów pisanych, literackich, a to pociągnęło za sobą konieczność opracowania standardu ortograficznego. Obok intensywnych działań oddolnych podejmowano próby nowelizacji wspomnianej *Ustawy* polegające na wpisaniu do niej oprócz kaszubskiego także języka śląskiego. Bogata już historia inicjatyw legislacyjnych¹ w tej sprawie obejmuje projekty przedłożone w Sejmie RP w latach: 2007, 2010, 2012, 2014, 2017, 2018, 2020, 2023, 2024. Osiem pierwszych zostało odrzuconych bądź na etapie prac w komisji sejmowej, bądź w głosowaniu poselskim, natomiast ostatni projekt spotkał się z aprobatą obydwu izb polskiego parlamentu, został jednak zawetowany przez Prezydenta RP.

Zarówno losy samego przedsięwzięcia, jak i tocząca się wokół niego dyskusja pokazują mieszanie się różnych porządków i kategorii pojęciowych, co sprawia, że kwestia „języka śląskiego” – niezależnie od przyszłych rozstrzygnięć legislacyjnych – długo jeszcze będzie budziła kontrowersje. Stan rozchwiania i negowania tradycyjnych pojęć oraz dowolnej interpretacji ustaleń naukowych w celach polityczno-legislacyjnych najlepiej oddaje *Uzasadnienie* do nowelizacji wspomnianej *Ustawy* przyjętej przez Sejm i Senat RP w roku 2024.

2. Inicjatywa ustawodawcza z roku 2024

O ile wcześniejsze prace nad nowelizacją *Ustawy* połączone były z opiniami eksperckimi, na temat zasadności powołania prawnego bytu określanego jako „język śląski” wypowiadali się językoznawcy i socjologowie, o tyle najnowsza inicjatywa ustawodawcza została przeprowadzona błyskawicznie: projekt wpłynął do Sejmu 25 stycznia, a już 9 maja został zatwierdzony przez Senat. Konsekwencją tak szybkiej ścieżki legislacyjnej jest m.in. zauważalny brak intelektualnej pracy nad projektem. Nie wiadomo dokładnie, kto jest autorem *Uzasadnienia* do nowelizacji *Ustawy* (firmują je posłowie podpisani pod projektem), jednak jego poziom od strony argumentacji językoznawczej jest nie do przyjęcia.

1 Historię tych działań wraz z analizą urzędowych uzasadnień przedstawił Jaroszewicz [2023].

W zasadzie już na początku tego tekstu podważa się znaczenie wiedzy lingwistycznej w odniesieniu do statusu śląskiego etnolektu²:

język regionalny jest kategorią prawno-polityczną, nie można go zatem w pełni scharakteryzować za pomocą narzędzi językoznawczych. Językoznawcy i ich ustalenia mogą pełnić wyłącznie funkcję pomocniczą. Niestety, wielokrotnie przedstawiane są opinii publicznej różne stwierdzenia (przytaczane także przez wielu językoznawców bez żadnych konkretnych dowodów), które wobec takich lektów jak śląski, są bezzasadne. [Uzasadnienie: 1]

Nawet jeżeli przyjmiemy pomocniczą rolę językoznawców, to opór musi budzić stwierdzenie, że przeciwnicy uznania śląskiego za język nie przedstawiają żadnej naukowej argumentacji, a ich opinie są bezzasadne. Wykluczanie merytorycznej dyskusji lingwistycznej wynika z faktu, że zwolennicy odrębnego od polszczyzny statusu śląskiej mowy są w środowiskowej mniejszości. Można wskazać kilka nazwisk od lat firmujących projekt, przy czym znamienne jest to, że nawet ci lingwiści uchylają się od argumentacji językoznawczej, a raczej odwołują się do społecznych postulatów woli sprawczej znaczącej grupy obywateli w uznaniu językowej odrębności [por. Tambor 2014].

Mimo dezawuowania wiedzy lingwistycznej w tekście *Uzasadnienia* autorzy projektu widzą jednak konieczność wskazania – obok innych przesłanek – jakiejś argumentacji o charakterze językoznawczym, jednak sposób prowadzenia wywodu oraz przywołane tezy wskazują na wyjątkowe dyletanctwo. Najbardziej bulwersujące opinie zawarte w podpunkcie *Odrębność lingwistyczna języka śląskiego* [Uzasadnienie: 8] sprowadzają się do kwestii przedstawionych poniżej:

1. Powoływanie się na nazwiska wybitnych polskich dialektologów z przeszłości (Kazimierza Nitscha, Alfreda Zaręby, Karola Dejny) zajmujących się naukowo dialektem śląskim i presuponowanie, że w obecnej sytuacji badacze ci poparliby tezę, iż śląski jest odrębnym językiem:

Widząc silną odrębność mowy na Śląsku, wszyscy ci językoznawcy używali w rezultacie terminu dialekt dla tego faktu językowego. Nie znaczy to, iż odrzucali możliwość uznania jej za język. Nie można takiego sądu wydać. [Uzasadnienie: 9]

Cytat ten doprawdy trudno skomentować w poważnej publikacji naukowej.

2 Tekst *Uzasadnienia* znajduje się w projekcie nowelizacji *Ustawy* dostępnym w serwisie sejmowym: <https://tiny.pl/mcxbv9g9>.

2. Niezrozumienie bądź celowa reinterpretacja naukowego terminu *język literacki*:

Śląski jest językiem literackim, ma odmianę literacką. Jest językiem twórczości literackiej. [Uzasadnienie: 8]

W polskiej tradycji językoznawczej utrwaliło się pojęcie języka literackiego jako znormalizowanego języka ogólnego, używanego przez wspólnotę narodową we wszystkich odmianach komunikacyjno-stylowych, także artystycznej realizowanej w tekstach literackich. Istnienie twórczości literackiej w jakimś kodzie językowym nie jest zatem przesłanką do uznania go za nadrzędny dla jakiejś wspólnoty język obsługujący wszystkie sfery komunikacji, jako kod o odpowiednim prestiżu społecznym dysponujący środkami wyrazu stosownymi do zróżnicowanych zachowań komunikacyjnych. Wprowadzanie równorzędności pojęć *język literatury* – *język literacki* jest (nie wiadomo czy do końca uświadamianym) sprowadzaniem terminu naukowego do naiwnego obrazu świata opartego na myśleniu potocznym, dosłownym.

3. Manipulacja faktami językowymi w celu poparcia tezy o historycznej odrębności śląszczyzny od języka polskiego:

Argumenty historyczne można zestawiać, by dać argument za tezą, że śląski jest jednym z dawnych lektów, który rozwijał się obok polskiego, czeskiego i innych języków słowiańskich, jednak nie będąc językiem grupy narodowej, nie doczekał się literackiej standaryzacji. [Uzasadnienie: 10]

Wśród cech wyróżniających język śląski od innych otaczających lektów, w tym i odróżniających go wyraźnie od języka polskiego jako języka narodowego i państwowego, **także w aspekcie historycznym**³, można wskazać kilka najistotniejszych. [Uzasadnienie: 9–10]

Tezę o historycznej odrębności śląszczyzny mają uzasadnić fakty dialektalne przedstawione ze swoistą argumentacją historycznojęzykową. Jaka jest merytoryczna wartość tej argumentacji, pokazuje wybór m.in. takich cech:

- istnienie w śląskim do dziś wyraźnie odrębnej głoski o podwyższonej artykulacji pośredniej między [o] oraz [u], czyli o pochyłonego;
- silna pozycja a pochyłonego;

3 Wszystkie wyróżnienia w cytatach – M.S.

- miękka wymowa głoski, której w polszczyźnie ogólnej w zapisie odpowiada rz, na części Śląska południowego wymawianej jako ř (r frykatywne), a w pozostałej części Śląska jako miękkie [ž/š’];
- formy z końcówkami realizującymi pozostałości dawnego aorystu w 1. osobie liczby pojedynczej czasu przeszłego i trybu przypuszczającego -(e)ch: urodziylech się, chodziylech, [...] dostałach (**cecha, której w zasadzie nie było w polszczyźnie**; w najstarszej, znanej ze średniowiecznych zabytków fazie rozwojowej polszczyzny formy te należą do wyjątkowo spotykanych archaicznych szczątków; naliczono ich zaledwie 26). [Uzasadnienie: 10]

Gdyby ustawodawcy skorzystali z wiedzy chociażby jednego językoznawcy, dialektologa lub historyka języka, to może by się dowiedzieli, że wymienione cechy charakterystyczne były dla całego polskiego obszaru językowego – w tym polszczyzny ogólnej – jeszcze w XVI i XVII wieku, świadczą zatem jak najbardziej o generycznej polskości dialektu śląskiego. W ostatnim przypadku osoba pisząca *Uzasadnienie* myli zachowane w kilku zabytkach staropolskich autentyczne formy aorystu (*widziech, pospieszychą się*) z używanymi w polszczyźnie XV i XVI wieku kompilacjami czasu przeszłego złożonego z końcówką osobową *-ch* upowszechnioną wcześniej w trybie przypuszczającym (*robilech, znałach*)⁴. Zarówno tego typu warianty czasu przeszłego, jak i formy conditionalu (*chciałabych, mógłbych*) są w dialekcie śląskim archaizmami kontynuującymi ogólnopolskie formy stosowane w tekstach pisanych XVI i XVII wieku. Dla autora *Uzasadnienia* są jednak cechami

które są dla lektu śląskiego charakterystyczne i **niekoniecznie wynikające ze wspólnego etapu rozwojowego z językiem polskim**. Jako przykład można wskazać chociażby pozostałość po aoryście, który istniał w prasłowiańszczyźnie (wspólnym dla Słowian przodku) i w lekcie śląskim znajdujemy jego kontynuację, **podczas gdy w polszczyźnie on w zasadzie nie zaistniał**. [Uzasadnienie: 10]

Mylenie form prasłowiańskiego aorystu z usamodzielnioną końcówką 1. os. *-ch* przejętą z tej kategorii, ale odznaczającą się w polszczyźnie historycznej innymi funkcjami, wskazuje na dyletanctwo i niezrozumienie treści zawartych w podręcznikach gramatyki historycznej języka polskiego. Podważanie wiedzy i opinii językoznawczych autorytetów prowadzi w efekcie do forsowania sądów

4 Proces opisany przez Alinę Kowalską [1976: 25–27].

domorosłych znawców języka, używających specjalistycznej terminologii, ale nierozumiejących podstawowych faktów historycznojęzykowych, a w rezultacie ośmieszających cały projekt. Instytucjonalizacja w dokumencie sejmowym takich wywodów, pełnych nie tylko przekłamań, ale i merytorycznych błędów, powoduje chaos na wielu poziomach. Najpierw bowiem deprecjonuje się rolę wiedzy eksperckiej, a językoznawcom zarzuca się formułowanie opinii pozbawionych rzeczowych argumentów, a później uznaje się niewiadomego pochodzenia wywody pseudonaukowe za uzasadnienie dla ważnego aktu legislacyjnego, mającego w założeniu ogromny wpływ na rzeczywistość prawno-społeczną. Gdyby nie został on zawetowany przez Prezydenta RP, istnienie języka śląskiego byłoby już faktem prawnym o znaczących konsekwencjach w życiu publicznym (np. dwujęzyczne nazwy miejscowe, zastosowanie w komunikacji urzędowej, nauczanie szkolne i akademickie).

Cała sytuacja związana z kolejnymi próbami legalizacji śląskiego jako języka regionalnego, osadzona w kontekście przemian dokonujących się w Europie, jest wielowymiarowa i wymyka się jednoznacznej ocenie ze względu na mieszanie różnych porządków, skutkujące dekonstrukcją tradycyjnych pojęć w celu realizacji oczekiwań społecznych, podsycanych zarazem rozmaitymi działaniami politycznymi. Warto zatem przyrzeć się najistotniejszym elementom tej debaty, która ma już swoją dwudziestoletnią historię. Ze względu na ściśle określone ramy publikacyjne skoncentruję się na dyskusji naukowej, a argumentację społeczno-polityczną ograniczę do najistotniejszych elementów⁵.

3. Porządek naukowy (lingwistyczny)

W środowisku naukowym debata na temat statusu śląszczyzny przetoczyła się na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku, a jej szczególne wzmoczenie przypadło na czas procedowania w Sejmie RP projektu z roku 2012. Nie jest moim celem przedstawianie szczegółów tej dyskusji, liczba opinii zarówno instytucjonalnych, jak i stanowisk indywidualnych badaczy prezentowanych na łamach periodyków naukowych oraz w formie wypowiedzi medialnych obejmuje bowiem kilkadziesiąt pozycji, dlatego skoncentruję się na przedstawieniu najbardziej charakterystycznej argumentacji⁶. Znacząca większość językoznawców-polonistów (m.in. Andrzej Markowski, Jan Miodek, Iwona Nowakowska-Kempna, Helena Synowiec, Jadwiga Wronicz [zob. Jaroszewicz 2019a], Bożena Cząstka-Szymon 2013, Stanisław Dubisz 2024, Aleksandra

5 Dzieje debaty o charakterze prawno-politycznym i społecznym były już prezentowane w publikacji naukowej [Jaroszewicz 2019b].

6 Historię tej debaty z przytaczaniem argumentów lingwistycznych można odnaleźć w artykule Henryka Jaroszewicza [2019a].

Niewiara 2024) uważa, że nie ma przesłanek do zanegowania tradycyjnego ujęcia, iż śląski jest dialektem języka polskiego, a taki warunek według założeń ustawowych musiałby być spełniony, aby uznać śląski za język regionalny⁷. Badacze ci powołują się na argumenty ściśle lingwistyczne, wskazując, że większość śląskich cech strukturalnych występuje także w innych dialektach polskich, a przeprowadzona przez Wronicz analiza śląskiej leksyki wykazała, iż 53,6% to słownictwo wspólne dla wszystkich dialektów, natomiast wyrazy odrębne, czyli wyłącznie śląskie, stanowią 46,4% dialektyzmów śląskich zanotowanych w *Małym słowniku gwar polskich* [Wronicz 2013: 181]. Bierze się też pod uwagę kryterium zrozumiałości etnolektu przez użytkowników spoza danej społeczności regionalnej [Dubisz 2024], a w tym zakresie teksty śląskie – w odróżnieniu od kaszubskich – są dla Polaków w znacznym stopniu zrozumiałe. Zwolennicy języka śląskiego odwołują się głównie do zewnętrznojęzykowych argumentów o charakterze społecznym i politycznym, wskazując, że *język regionalny* jest nową kategorią prawną wymykającą się opisowi wyłącznie lingwistycznemu: jego istnienie determinuje wola użytkowników, a ponieważ bardzo duża grupa Ślązaków deklaruje, iż posługuje się językiem śląskim, fakt ten jest wystarczający dla uznania takiego bytu [Tambor 2014].

Opozycyjność dwu przytoczonych stanowisk opiera się na przyjęciu odmiennych założeń badawczych: spojrzenie dialektologiczno-historycznojęzykowe ściera się z podejściem socjolingwistycznym, w tym wypadku całkowicie ahistorycznym. Językoznawcy wspierający dążenia do emancypacji śląszczyzny wpisują je w szerszy kontekst wyłaniania się mniejszych języków słowiańskich w Europie, związany z prowadzoną przez Unię Europejską polityką wspierania regionów i kultur regionalnych, a także ze współczesnymi procesami narodowo-państwowymi na południu Słowiańszczyzny [Czesak 2015; Jaroszewicz 2019b; Lewaszkiewicz 2023]. Nie bez znaczenia jest tutaj fakt, że znaczącą większość wśród zwolenników języka śląskiego stanowią ślawiści. Niektórzy z nich wyrażają pogląd, iż „perspektywa polonistyczna nie jest wystarczająco szeroka, aby dostrzec wszystkie aspekty złożonej sytuacji konfliktu dwóch etnolektów słowiańskich” [Jaroszewicz 2019a: 160–161]. Sprowadzanie języka polskiego do etnolektu rywalizującego ze śląskim jest trudne do przyjęcia, podobnie jak forsowana często opinia, że poloniści nie nadążają za zmieniającą się rzeczywistością, a argumentacja historycznojęzykowa jest w dzisiejszej nauce anachroniczna [Jaroszewicz 2019a]. Dyskusja między przeciwnikami a zwolennikami emancypacji śląszczyzny prowadzona na płaszczyźnie naukowej opiera

7 W Ustawie z 2005 r. definiuje się język regionalny jako taki, który różni się od oficjalnego języka państwowego, nie obejmuje też dialektów tego języka.

się zatem nie tylko na stosowaniu odmiennych narzędzi i założeń badawczych, ale także w niektórych wypadkach na budowaniu opozycji między anachronicznym, zaściankowym spojrzeniem polonistycznym a nowoczesnym, europejskim, otwartym na zmienność świata stanowiskiem propagatorów języka śląskiego. Trzeba podkreślić, że takie pozycjonowanie stanowisk nie jest zbyt rozpowszechnione w środowisku lingwistycznym, ale chętnie odwołują się do niego aktywni na Górnym Śląsku społeczni rzecznicy emancypacji śląszczyzny. Stąd m.in. wynika ignorowanie opinii polonistycznych autorytetów.

Należy też zaznaczyć, że w dyskursie naukowym nie wszystko mieści się w dwóch opozycyjnych postawach. Umiarkowane stanowisko, zmienne w czasie, prezentuje Bogusław Wyderka, który zauważa toczący się proces przekształcania się dialektu w język, jego postępującą emancypację poprzez upiśmiennienie, wskazuje jednocześnie na problemy związane ze zbyt szybkimi i nie zawsze przemyślanymi działaniami regulacyjnymi [Wyderka 2014: 106]. Sam badacz posługuje się terminem *etnolekt śląski*, a język tekstów pisanych po śląsku charakteryzuje jako pisaną odmianę etnolektu [Wyderka 2019], nie zamykając możliwości wykształcenia się języka regionalnego, co jednak musiałoby się wiązać z poszerzeniem zakresu jego stosowania w sferze publicznej, w sytuacjach oficjalnych podnoszących jego prestiż, a także z przeprowadzeniem standaryzacji ortograficznej i gramatycznej. Podobne stanowisko wyrażał Władysław Lubaś, który zarówno sam proces normalizacji śląszczyzny, jak i powiększanie jej zasobów piśmienniczych rozpatrywał w kategorii działań długofalowych, przemyślanych, wynikających z konsensusu lokalnych środowisk kulturotwórczych i środowiska naukowego [Lubaś 2013: 335]. Obydwaj badacze widzą proces emancypacji jednego z polskich dialektów jako zjawisko o podłożu socjologiczno-politycznym na tyle już rozpowszechnione i mające silne podstawy tożsamościowe, że nie można go ignorować w analizach i prognozach lingwistycznych.

Przesunięcie perspektywy badawczej z dialektologicznej na socjolingwistyczną nie idzie w parze ze znaczącym przyrostem analiz materiałowych. Nie trudno bowiem zauważyć, że stosowane przez zwolenników języka śląskiego argumenty odwołują się w zasadzie do zjawisk społecznych, a nie do materii *stricto* lingwistycznej. Rzeczowa analiza naukowa powinna się opierać na rozbudowanych badaniach ankietowych, w których ustalono by zakres posługiwania się śląskim w różnych częściach regionu przez rdzenną ludność we wszystkich grupach wiekowych (z uwzględnieniem płci, poziomu wykształcenia, grup zawodowych) oraz zbadano by postawy respondentów wobec polszczyzny i śląskiego, wskazujące również, jakie są ich oczekiwania na temat statusu rodzimej mowy, jej standaryzacji oraz upiśmiennienia. Pewną próbą przełamania impasu badawczego stał się międzynarodowy projekt kierowany przez Gerda

Hentschela, prowadzony we współpracy z Uniwersytetem Śląskim. Głównym celem tego przedsięwzięcia było zbadanie na próbie 2000 mówiących po śląsku respondentów, jaki jest współczesny zakres używania germanizmów tradycyjnie uznawanych za typowe dla śląszczyzny. Przy realizacji podstawowego celu pytano ankietowanych także o kwestie tożsamościowe oraz o ich postawy językowe. Rezultaty analiz zostały opublikowane w monografii [Hentschel, Tambor, Fekete 2022], która jest dotąd jedynym studium socjolingwistycznym opartym na empirycznych danych. Wykazano m.in., że żywotność germanizmów maleje, a zakres ich użycia jest uzależniony od parametrów socjobiograficznych respondentów. Jednocześnie ponad połowa z nich uważa, że germanizmy są istotnym składnikiem etnolektu śląskiego i powinny być podtrzymane w projektach kodyfikacyjnych. Ciekawie wypadają w przedstawionych analizach deklaracje tożsamościowe oraz stosunek badanych do śląszczyzny używanej przez większość z nich równoległe do języka polskiego, gdyż 80,8% respondentów uważa się za Ślązaka / Ślązaczkę, równocześnie 81,1% z nich uważa się za Polaka / Polkę, co oznacza, że tożsamość śląska mieści się w polskiej. Większość użytkowników śląszczyzny chciałaby poszerzenia zakresu jej używania w życiu publicznym (w urzędach, szkołach, w sytuacjach oficjalnych), a także pozytywnie odnosi się do działań kodyfikacyjnych. Przeprowadzone na dość dużej, zróżnicowanej socjometrycznie grupie badania dają już pewne narzędzia analityczne, chociaż nie wyczerpują problemu żywotności i używalności rodzimej mowy wśród Ślązaków. Omawiana publikacja jest też namacalnym świadectwem dokonującego się w lingwistyce procesu zastępowania tradycyjnej dialektologii oglądem socjolingwistycznym [por. Rak 2023], co dało nawet asumpt do nowej propozycji metodologicznej pod nazwą *socjodialektologii* [Hentschel 2022: 28].

Obserwowany już od wielu lat regres badań dialektologicznych nad śląskim etnolektem i jego terytorialnymi odmianami spowodował, że wiedza na temat jego cech strukturalnych oraz warstwy leksykalnej ma w zasadzie charakter historyczny, gdyż w znacznej mierze opiera się na opracowaniach sprzed kilkudziesięciu lat⁸. Istotny brak korpusu śląskich tekstów mówionych powoduje, że powstające obecnie publikacje naukowe dotyczą nie tyle używanego przez rdzennych mieszkańców Górnego Śląska etnolektu, ile raczej jego odmiany pisanej, będącej w dużej mierze wyrazem inwencji rodzimych twórców, pewnej kreacji zgodnej z ideą propagowanej samodzielności językowej śląszczyzny.

8 Najpełniejszy obraz dialektologiczny daje *Atlas językowy Śląska* Alfreda Zaręby wydawany w latach 1966–1996, a sporządzony na podstawie materiału językowego zebranego w połowie XX wieku. Naukowy *Słownik gwar śląskich* wydawany od roku 2000 pod redakcją Wyderki w większości opiera się na materiałach zgromadzonych w ciągu całego XX wieku, z naciśkiem na pierwsze półwiecze.

Niektórzy badacze zwracają uwagę na to, że propagatorzy śląskiego języka pisanego świadomie kształtują język tekstów w sposób znacząco odmienny od polskiego i w tym sensie go historyzują, reaktywując słowa, a nawet pewne formy gramatyczne (być może) nieużywane już na co dzień [Henstchel 2022: 5], a ich działania kodyfikacyjne sprowadzają się do odmiennych od polszczyzny rozwiązań ortograficznych czy leksykalnych, nawet za cenę braku logicznego uzasadnienia [Wyderka 2014: 106]. Z tego względu publikacje, w których materiał badawczy stanowi korpus śląskich tekstów pisanych, nie mogą być traktowane jako wiarygodne źródło śląskiego uzusu, ale raczej jako obraz konstruowanego odgórnie wzorca normatywnego. Taką funkcję pełnią też liczne artykuły Henryka Jaroszewicza⁹, w których bazę materiałową stanowi istniejący od 2018 roku *Korpus Ślōnskij Mowy*¹⁰ oparty w większości na tekstach literackich i publicystycznych z ostatnich 20 lat, poszerzony o źródła prasowe z początku XX wieku. Uwidacznia się tutaj swego rodzaju sprzężenie zwrotne: tworzona oddolnie, ale z pewnym przesłaniem programowym baza tekstowa staje się materiałem badawczym, służącym opisowi „śląskiego języka literackiego” [Jaroszewicz 2022a], jego bazy leksykalnej oraz form gramatycznych. Kreacja tekstowa staje się podstawą i uwiarygodnieniem swego rodzaju kreacji lingwistycznej, mającej poświadczać istnienie samodzielnego, odmiennego od polszczyzny języka. Licznie ukazujące się w ostatnim czasie publikacje jednego autora tworzą bowiem wrażenie postępującej szybko normalizacji [np. Jaroszewicz 2020, 2022b], która na płaszczyźnie ortograficznej prowadzona jest dość konsekwentnie przez twórców piszących po śląsku, jednak w zakresie leksykalno-gramatycznym znajduje się na etapie wstępnych rozważań. Brak merytorycznej dyskusji z tezami wrocławskiego sławisty wynika z faktu, że trudno zanegować materiał językowy, na którym opiera on swoje analizy. Można co najwyżej zwrócić uwagę na specyfikę źródeł realizujących swoistą politykę językową [por. Greń 2021: 3], natomiast rzetelna polemika naukowa wymagałaby rozbudowanych badań ankietowych. W konfrontacji z gotowym korpusem dostępnym w Internecie czasochłonne badania odwołujące się do rzeczywistego uzusu znajdują się na straconej pozycji. Wydaje się zresztą, że to nie w źródłach badawczych tkwi podstawowy problem, ale w propagowanej przez Jaroszewicza tezie o istnieniu „śląskiego języka literackiego”, utożsamianego przez autora wbrew polskiej tradycji lingwistycznej z językiem tekstów literackich. Ze względu na bardzo dużą aktywność publikacyjną tego badacza mniej obeznany z terminologią czytelnik może odnieść

9 W załączonej bibliografii uwzględniono tylko część publikacji tego autora. W ciągu ostatnich pięciu lat Jaroszewicz opublikował monografię oraz 16 artykułów naukowych dotyczących „języka śląskiego”, wypowiadał się także w portalach internetowych (<https://wachttyrz.eu>).

10 Korpus dostępny online pod adresem: <https://korpus.silling.org>.

wrażenie, że pozostający w opozycji do polskiego języka literackiego (ogólnego) *język śląski* czy też *śląszczyzna literacka* [Jaroszewicz 2020: 62] jest we współczesnej rzeczywistości bytem w pełni ukształtowanym¹¹.

Badacze opisujący powolny proces emancypacji dialektu śląskiego i przekształcania go w regiolekt [Greń 2021; Hentschel 2022; Wyderka 2014] nie wypowiadają się tak często i raczej nie wchodzi w polemiki z analizami na temat „śląskiego języka literackiego”. W obecnej sytuacji wydaje się, że jest to teza forsonowana przez jednego lingwistę¹² stosującego reinterpretację pojęć naukowych – nie wiadomo, czy opartą na świadomej manipulacji, czy też na przeniesieniu systemu pojęciowego z językoznawstwa slawistycznego uwzględniającego elementy polityki językowej. Jaroszewicz stosuje metodę faktów dokonanych, wielokrotnie powtarzając, że „język śląski jest samodzielnym językiem słowiańskim, który na przełomie XX i XXI w. wykształcił się z dialektu śląskiego” [Jaroszewicz 2022b: 11]. Za tak jednoznacznym stwierdzeniem przemawiają zdaniem badacza następujące przesłanki: 1) obecność szerokiej grupy społecznej, której członkowie utożsamiają się z ideą śląskiej samodzielności językowej; 2) polifunkcyjność śląszczyzny i jej wyraźnie zauważalna obecność w przestrzeni publicznej; 3) istnienie bogatego i stylistycznie zróżnicowanego śląskiego piśmiennictwa; 4) zaawansowany stopień normalizacji i kodyfikacji. W obecnej sytuacji na Górnym Śląsku tylko pierwszy warunek wydaje się spełniony, pozostałe mają charakter uznaniowy. Najbardziej dyskusyjne są punkty drugi i czwarty, trudno bowiem uznać, że zastosowanie kodu śląskiego w znaczącym stopniu przekroczyło granice potoczności. Nawet jeżeli uznamy, że rozpowszechniająca się coraz bardziej twórczość literacka i publicystyczna po śląsku spełnia warunki odmiany artystycznej, to pozostają jeszcze inne style do wykształcenia, jak chociażby urzędowy, religijny czy naukowy, a przede wszystkim musiałaby śląszczyzna zaistnieć na poziomie oficjalnego języka mówionego. Dotychczasowa determinacja propagatorów języka śląskiego pozwala przypuszczać, że takie próby będą podejmowane, ale jak na razie pozostają w sferze deklaratywnej, dlatego teza o polifunkcyjności śląszczyzny jest mocno naciągana. Obecność śląskiego w przestrzeni publicznej jest rzeczywiście zauważalna, ale ogranicza się do sfery wizualnej (reklamy, bilbordy, produkty regionalne w sklepach i restauracjach, napisy w środkach komunikacji i w niektórych urzędach). Kodyfikacja wydaje się zaawansowana tylko w zakresie ortografii, natomiast pod względem gramatycznym i leksykalnym zaznaczają się wyraźne różnice nie tylko pomiędzy

11 Świadczą o tym stwierdzenia zawarte w przywołanym *Uzasadnieniu* do nowelizacji *Ustawy*.

12 Pozostali zwolennicy „języka śląskiego” wypowiadają się mniej jednoznacznie, chociaż termin „współczesny język śląski” zaczyna być promowany w tytułach publikacji [zob. Maciołek, Tambor 2024].

trzema subregionami (Śląskiem Cieszyńskim, centralnym Górnym Śląskiem i Opolszczyzną), ale też między mniejszymi obszarami gwarowymi. Normalizacja wydaje się w tym wypadku niezwykle trudna, będzie wymagała arbitralnych decyzji i prawdopodobnie uznania trzech odmian „języka śląskiego”.

4. Porządek społeczno-polityczny

Jak już wspomniano, działania zmierzające do emancypacji śląszczyzny mają charakter polityczny, a motywowane są ideą promowania społeczności lokalnych oraz mniejszych regionów kulturowych w Unii Europejskiej. Na Górnym Śląsku idea ta zyskała wielu zwolenników w gremiach opiniotwórczych umiejętnie odwołujących się do autentycznego poczucia odmienności kulturowej Ślązaków oraz ich potrzeby akcentowania własnej tożsamości. Znalazło to wyraz w kolejnych spisach powszechnych, w których bardzo duża grupa mieszkańców regionu wskazała śląską identyfikację narodowo-etniczną oraz zadeklarowała posługiwanie się w codziennych kontaktach „językiem śląskim”. Fundamentalnym argumentem dla propagatorów odrębności etnicznej (w niektórych ujęciach narodowej) Ślązaków stały się wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku, w którym po bardzo intensywnej akcji agitacyjnej 375 tys. obywatele RP zadeklarowało narodowość śląską jako jedyną, a 430 tys. zaznaczyło przynależność do narodowości śląskiej i polskiej. Jednocześnie prawie 530 tys. respondentów wskazało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem śląskim, z czego dla 126 tys. jest to język jedyny. Sformułowania zawarte w ankiecie, w której różne typy tożsamości – takie jak narodowa, etniczna, regionalna – zostały sprowadzone do wspólnego mianownika pod nazwą *narodowość*¹³, stały się później podstawą do upowszechniania stanowiska, że ponad 815 tys. Ślązaków wyraża swoją odrębność, a niemal połowa z nich nie poczuwa się do żadnej łączności z narodem polskim. Uproszczona wizja świata wypływająca z zamykania pojęć w pytaniach ankietowych dotyczy też kwestii językowych, a więc braku rozróżnienia między pojęciami *język* / *gwara* / *dialekt*. Osoby mówiące po śląsku, nie mając innej możliwości¹⁴, zaznaczyły, że posługują się językiem śląskim. Później było to wykorzystywane w debacie publicznej / parlamentarnej (a nawet w niektórych publikacjach naukowych) jako argument za istnieniem „języka śląskiego”¹⁵. Należy zwrócić uwagę, że przy tak skonstruowanych

13 Pytanie ankietowe brzmiało: *Jaka jest Pana/Pani narodowość? Przez narodowość należy rozumieć przynależność narodową lub etniczną – nie należy jej mylić z obywatelstwem* [za: Tambor 2014: 43].

14 Pytanie ankietowe brzmiało: *Jakim językiem(ami) zazwyczaj posługuje się Pan/Pani w domu?*

15 Więcej na temat manipulowania pojęciami *język*, *naród*, *narodowość* w dyskursie publicznym na Górnym Śląsku patrz Siuciak 2015.

pytaniach ankietowych znacząca grupa Ślązaków, która odczuwa przynależność do narodu polskiego przy jednocześnie śląskiej tożsamości regionalnej mieszczącej się – jak wiele innych – w polskości, aprobatywnym stosunku do śląskiej kultury i gwary, nie miała żadnej możliwości wyrażenia swojej postawy.

W spisie powszechnym z roku 2021 liczba osób o śląskiej identyfikacji narodowo-etnicznej nieco zmalała (585 tys., z czego 232 tys. wskazało identyfikację śląską jako podstawową), natomiast śląski jako język używany w domu – obok polskiego – zadeklarowało 467 tys. respondentów (tylko śląski prawie 55 tys.). Mimo pewnej tendencji spadkowej liczba osób podkreślających śląską tożsamość kulturową i językową jest cały czas bardzo duża, co nie oznacza, że sytuują one swoją śląskość w opozycji do polskości, a takie sądy są obecne w debacie publicznej¹⁶.

Autentyczna potrzeba manifestowania śląskiej tożsamości, jak również panująca od 30 lat moda na regionalizm spowodowały, że zaczęto na dużą skalę publikować teksty literackie i publicystyczne po śląsku¹⁷. Znaczące miejsce w tej twórczości zajmują: beletrystyka wspomnieniowa, literatura popularna, zbiory esejów, dramaty, jak również tłumaczenia literatury światowej. Autorzy piszący po śląsku oraz działacze zaangażowani w ideę stworzenia języka literackiego dość wcześniej skonstatowali – odwołując się do wzorców kaszubskich – potrzebę graficznego zaznaczenia fonetycznej odmienności śląszczyzny od języka polskiego, co zaowocowało pracami nad standardem ortograficznym. Szczególnie aktywne w tych działaniach było powołane w roku 2007 Towarzystwo Kultywowania i Piastowania Śląskiej Mowy *Pro Loquela Silesiana*, które w roku 2010 wydało pierwszy *Görnoślōnski ślabikörz*. Ustalone wówczas we współpracy z Jolantą Tambor [por. 2009] zasady zapisu zostały w znacznej mierze przyjęte przez śląskich twórców (szczególnie realizacja o pochylonego i labializowanego). Obecnie można stwierdzić, że standard ortograficzny [zob. też Jaroszewicz 2022b] jest już dość rozpowszechniony w przestrzeni publicznej, jednak nie idzie to w parze ze zrozumiałością / akceptacją nowo wprowadzonych rozwiązań graficznych wśród użytkowników śląskiego etnolektu.

Istotnym miejscem manifestowania postaw tożsamościowych stał się Internet, w którym wiele osób wypowiada się po śląsku, akcentując przywiązanie do rodzimej mowy [zob. Greń 2021; Mętrak 2016]. Duża aktywność takich grup w mediach społecznościowych uprawnia do stwierdzenia, że jest to zjawisko w znacznej mierze spontaniczne, wynikające z autentycznego zainteresowania śląszczyzną w szerszym wymiarze społecznym. Obok tego można spotkać

16 Krytycznie wypowiedział się na ten temat Dubisz [2024: 109].

17 Zjawisko to zostało opisane w: Czesak 2015; Jaroszewicz 2022b.

w przestrzeni internetowej cały szereg działań instytucjonalnych i popularyzatorskich polegających m.in. na wykorzystaniu narzędzi cyfrowych w promowaniu śląskiego jako odrębnego kodu. Taką funkcję pełni np. platforma *silling.org*, na której udostępniono aktywny online słownik śląsko-polski, translator polsko-śląski oraz wspomniany już korpus języka śląskiego. Jest to autorskie przedsięwzięcie tłumacza i propagatora śląszczyzny, Grzegorza Kulika, który został przewodniczącym powołanej 2 grudnia 2023 roku Rady Języka Śląskiego. Jej powstanie związane było z ostatnią inicjatywą ustawodawczą. Prawne zadekretowanie języka śląskiego miało się wiązać z szybkim opracowaniem przez Radę standaryzacji i normalizacji śląszczyzny oraz z poszerzeniem jej zakresu funkcjonalnego. Powołanie analogicznego do Rady Języka Polskiego ciała jest kolejnym działaniem politycznym, które ma uzasadnić równoważność obydwu kodów językowych, a zarazem uniezależnić się od opinii środowiska polonistycznego, w większości prezentującego stanowisko krytyczne. W skład 17-osobowej Rady weszli aktywni od lat promotorzy odrębnego od polszczyzny statusu języka śląskiego – lokalni działacze, publicyści, pisarze, badacze śląskiej literatury i kultury oraz troje językoznawców [zob. *Skład Rady...*]. Należy zauważyć, że instytucjonalizacja działań na rzecz języka śląskiego postępuje w dość szybkim tempie, a wspierana jest nie tylko przez lokalnych polityków samorządowych, ale też przez dość liczną grupę posłów i senatorów.

5. Podsumowanie

Jak zatem można scharakteryzować obecną sytuację śląskiego etnolektu i jego użytkowników? Na pewno jest ona dynamiczna i w bardzo dużym stopniu uwikłana w bieżące spory polityczne, co wpływa na polaryzację postaw wśród samych Ślązaków. Forsowane przez środowiska opiniotwórcze radykalne przeciwstawienie idei śląskości wartościom wypływającym z polskości, traktowanie kultury państwowej (w tym polszczyzny) jako dominującej, w pewnym sensie narzuconej, wykrzywia znacznie obraz śląskiej tożsamości, która ma wiele odcieni [zob. Greń 2014]. Polityczne uwikłanie powoduje też, że w wielu wypadkach z koncepcją języka śląskiego identyfikują się osoby, które się nim nie posługują, z drugiej natomiast strony część Ślązaków przywiązanych do rodzimej mowy nie odczuwa potrzeby, aby była ona nauczana w szkołach oraz podlegała niezrozumiałej dla nich kodyfikacji. Losy języka kaszubskiego pokazują dobitnie, że instytucjonalne działania nie wpływają na poszerzenie zakresu jego używania, szczególnie w młodym pokoleniu [por. Mazurek 2021: 12]. Można mieć podobne obawy w stosunku do młodzieży śląskiej, która po początkowym entuzjazmie wobec nauczania szkolnego zniechęci się do skodyfikowanej odmiany pisanej, gdyż jej opanowanie wiąże się z przyswojeniem niełatwych

zasad oznaczania głosek odrębnych od polszczyzny, co już dzisiaj utrudnia czytanie śląskich tekstów, a pisanie przy pomocy śląskich znaków wymaga dużej świadomości językowej.

Na sformułowane 13 lat temu pytanie *Czy w najbliższym czasie powstanie język śląski?* [Siuciak 2012] nie ma jednoznacznej odpowiedzi, chociaż sytuacja jest dzisiaj odmienna. Przy odpowiedniej woli politycznej może dojść już niedługo do zadekretowania śląskiego języka regionalnego, co pociągnie za sobą szereg działań instytucjonalnych. Pozostaje jednak pytanie, czy nowy status prawny wpłynie na przyspieszenie działań kodyfikacyjnych, jak również na ich akceptację / przyswojenie przez tych niespełna pół miliona Ślązaków deklarujących używanie śląskiej mowy w kontaktach domowych. Status języka z lingwistycznej perspektywy zostanie osiągnięty wówczas, kiedy stanie się kodem używanym w sytuacjach oficjalnych, gdyż podstawowym warunkiem emancypacji śląszczyzny jest podniesienie jej prestiżu w odczuciu samych użytkowników. Powiększające się zasoby śląskiego piśmiennictwa sprzyjają przełamywaniu bariery potoczności, ale droga do polifunkcyjności śląszczyzny jest jeszcze bardzo daleka.

Spostrzeżenia badaczy, że śląski przekroczył granice dialektu, wydają się trafne, podobnie jak używany przez nich termin *regiolekt* [Greń 2021; Hentschel 2022; Wyderka 2014]. O ile emancypacja śląszczyzny na poziomie prawnym jest uzależniona wyłącznie od koniunktury politycznej (może nastąpić szybko lub oddalić się na kolejne lata), o tyle realne przekształcanie regiolektu w język jest działaniem długofalowym. Zależy nie tylko od woli i konkretnych działań lokalnych elit, ale w dużej mierze od akceptacji społecznej wobec proponowanych zasad kodyfikacji, od tempa budowania prestiżu i standardów oficjalnej komunikacji zróżnicowanej funkcjonalnie. Prowadzone już teraz z dużą determinacją działania instytucjonalne nie gwarantują szybkiej przemiany świadomości Ślązaków, przeciwnie – arbitralne decyzje w sprawie kodyfikacji mogą wywołać u niektórych sprzeciw, a w konsekwencji – odrzucenie proponowanych norm. Perspektywa historycznojęzykowa uprawnia do konstatacji, że wytworzenie nowych zwyczajów językowych, związanych z oddolną normalizacją, która powinna wchodzić w interakcję z planową kodyfikacją, jest procesem złożonym i wieloetapowym, który będzie przebiegał latami. Obecnie śląszczyzna jest regiolektem z odmianą pisaną, rozpowszechnianą przez lokalne elity, ale niezaaprobowaną jeszcze społecznie.

Bibliografia

- Cząstka-Szymon Bożena (2013), *Opinia o projekcie zmiany ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw*, „LingVaria”, t. 8, 1 (15), s. 185–198.
- Czesak Artur (2015), *Współczesne teksty śląskie na tle procesów językotwórczych i standaryzacyjnych współczesnej Słowiańszczyzny*, Kraków.
- Dubisz Stanisław (2024), *Lingwistycznie o godce ślunskij i języku regionalnym*, „Poradnik Językowy”, z. 6, s. 105–110.
- Greń Zbigniew (2014), *Tożsamość śląska: etniczna czy regionalna?*, w: *Konstrukcje i dekonstrukcje tożsamości*, red. Ewa Golachowska, Anna Zielińska, Warszawa, s. 251–267.
- Greń Zbigniew (2021), *Przekraczanie granic dialektu – przypadek śląski. Analiza funkcjonalna*, „Slavia Meridionalis”, t. 21, s. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.11649/sm.2421>.
- Hentschel Gerd (2022), *Socjodialektologia ilościowa. Zróżnicowanie regionalne i społeczne regiolektu śląskiego na przykładzie żywotności zapożyczeń niemieckich*, „Postscriptum Polonistyczne”, t. 29, nr 1, s. 1–28. DOI: https://doi.org/10.31261/PS_P.2022.29.14.
- Hentschel Gerd, Tambor Jolanta, Fekete István (2022), *Das Schlesische und seine Sprecher. Etablierung in der Gesellschaft, Attitueden, Vitalitaet der Germanismen* [Śląski lekt i jego użytkownicy. Rozpowszechnienie, postawy społeczne wobec śląszczyzny, żywotność germanizmów w śląskim lekcie], Berno.
- Jaroszewicz Henryk (2019a), *Krytyka prób emancypacji śląszczyzny. Płaszczyna naukowa (lingwistyczna)*, „Slavia Occidentalis”, t. 76/1, s. 21–47.
- Jaroszewicz Henryk (2019b), *Krytyka prób emancypacji śląszczyzny. Płaszczyna prawno-ustrojowa, społeczno-polityczna i personalna*, „Slavica Wratislaviensia”, t. 169, s. 137–166.
- Jaroszewicz Henryk (2020), *Czasowniki współczesnego śląskiego języka literackiego (płaszczyna semantyczna, etymologiczna i morfologiczna)*, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, t. 27, nr 2, s. 53–64.
- Jaroszewicz Henryk (2022a), *Leksyka współczesnego śląskiego języka literackiego*, „Slavica Wratislaviensia”, s. 77–85.
- Jaroszewicz Henryk (2022b), *Zasady pisowni języka śląskiego. Studium normatywne*, Siedlce.
- Jaroszewicz Henryk (2023), *Próby zmiany urzędowego statusu etnolektu śląskiego w latach 2006–2023*, w: *Człowiek – język – prawo. Studia legilingwistyczne*, red. Romana Łapa, Magdalena Graf, Łukasz Piosik, Poznań, s. 223–243.
- Kowska Alina (1976), *Ewolucja analitycznych form czasownikowych z imiesłowem na -ł w języku polskim*, Katowice.
- Lewaszkiewicz Tadeusz (2023), *Status prawny słowiańskich mikrojęzyków literackich (ze szczególnym uwzględnieniem kaszubskiego, śląskiego w Polsce, języków łużyckich)*

- w Niemczech oraz rusińskiego w Serbii), w: *Człowiek – język – prawo. Studia lingwistyczne*, red. Romana Łapa, Magdalena Graf, Łukasz Piosik, Poznań, s. 205–221.
- Lubaś Władysław (2013), *Studia socjolingwistyczne*, Opole.
- Maciołek Marcin, Tambor Jolanta (2024), *Głoski śląskie. Z zagadnień fonetyki i fonologii współczesnego języka śląskiego*, Katowice.
- Mazurek Monika (2021), *Język kaszubski – analiza sytuacji socjolingwistycznej*, „Poradnik Językowy”, z. 7, s. 7–18.
- Mętrak Maciej (2016), *Gwara? Godka? Język? Śląska tożsamość językowa w mediach elektronicznych*, w: *Młodzi o języku regionów*, red. Monika Kresa, Warszawa, s. 97–109.
- Niewiara Aleksandra (2024), *Sluchajmy językoznawców*, „Do Rzeczy”, nr 21, <https://dorzeczy.pl/kraj/587916/sluchajmyjezykoznawcow.html> [dostęp: 15 lutego 2025]
- Rak Maciej (2023), *Dialektologia i socjolingwistyka – nowe ujęcie w nowych warunkach językowych Polski*, „Język Polski”, z. 3, s. 5–15.
- Siuciak Mirosława (2012), *Czy w najbliższym czasie powstanie język śląski?*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 19, z. 2, s. 31–44.
- Siuciak Mirosława (2015), *Ideologizacja pojęć naród i język w świetle dyskusji o statusie Ślązaków i ich mowy*, w: *Odkrywanie słowa – historia i współczesność*, red. Urszula Sokólska, Białystok, s. 147–160.
- Skłód Rady Ślōnskigo Jynzyka*, w: *Rada Ślōnskigo Jynzyka*, <https://radaslonskigojynzyka.org/sklad/> [dostęp: 15 lutego 2025].
- Tambor Jolanta (2009), *Propozycje kodyfikacji ortograficznej śląszczyzny*, „Socjolingwistyka”, t. 22, s. 83–92.
- Tambor Jolanta (2014), *Status języka a wola ludu i kodyfikacja. Przypadek śląski*, „Forum Lingwistyczne”, s. 37–50.
- Ustawa – Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz.U. 2005, Nr 17, poz. 141.
- Uzasadnienie – Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. XX Kadencja (2024), *Uzasadnienie*, w: *Projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw*, druk nr 233, 25 stycznia 2024 r., <https://tiny.pl/mcxbvg9g> [dostęp: 20 stycznia 2015].
- Wronicz Jadwiga (2013), *Mowa Ślązaków – gwara, dialekt czy język regionalny (w związku z próbą zmiany statusu prawnego)*, „LingVaria”, z. 1, s. 173–184.
- Wyderka Bogusław (2014), *O rozwoju polskich dialektów*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 21 (41), nr 2, s. 103–113. DOI: <https://doi.org/10.14746/pspsj.2014.21.2.7>.
- Wyderka Bogusław (2019), *Kształtowanie się normy składniowej w pisanej odmianie etnolektu śląskiego*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 67, s. 403–420. DOI: <https://doi.org/10.26485/RKJ/2019/67/26>.

prof. dr hab. Mirosława Siuciak – Instytut Językoznawstwa, Uniwersytet Śląski w Katowicach; zainteresowania badawcze: historia języka, genologia lingwistyczna, stylistyka, dyskursologia, socjolingwistyka historyczna, język regionu.